

**SBP - PERIODIEK**

**Nº 83**

**d.d. 8 mei 1981**

Inhoudsopgave:

JOEGOSLAVIE / CONFLICTEN SPITSEN ZICH TOE

## JOEGOSLAVIË / CONFLICTEN SPITSEN ZICH TOE

De laatste maanden wordt het steeds duidelijker, dat de Joegoslavische leiders op vele binnenlandse fronten met problemen worden geconfronteerd. Niet alleen is 's lands economie in een diep dal aangeland, ook op het politieke front zijn diverse latente conflictsituaties tot nieuw leven gekomen. De justitiële autoriteiten, die nauwe banden hebben met de geheime politie, hebben nu aangekondigd, dat zij het probleem van de binnenlandse oppositie radicaal willen gaan aanpakken. Deze aankondiging duidt erop dat Joegoslavië voor het eerst na de dood van Tito (mei 1980) met een diepgaande politieke crisis wordt geconfronteerd.

### De Kwestie Kosovo

Rond 11 en 26 maart en 1 april vonden in de door een Albanese meerderheid bewoonde autonome provincie Kosovo ongeregelde heden plaats, die een steeds ernstiger en omvangrijker karakter aannamen. Begonnen als een studentenprotest tegen de slechte leefomstandigheden aan de universiteit van Pristina, de hoofdstad van Kosovo, liep de onrust uiteindelijk uit op een soort volksofstand, waarbij nationalistische ("Kosovo een deelrepubliek") en irredentistische ("Kosovo samen met Albanië") leuzen de boventoon voerden. Deze opstand kon uiteindelijk slechts in bloed gesmoord worden: volgens geruchten vielen er enige tientallen doden en ettelijke honderden gewonden. Er zijn echter aanwijzingen, dat de onrust nog steeds niet tot volle tevredenheid van de autoriteiten is bezworen. Dat moge bijv. blijken uit het feit, dat buitenlanders Kosovo nog steeds niet mogen bezoeken en dat Joegoslaven er slechts heen mogen als dat absoluut noodzakelijk is.

Joegoslavische leiders hebben de onlusten geweten aan nationalisten, irredentisten en buitenlandse vijanden, die vanuit West-Europa en de VS zouden opereren, waarbij zij echter aantekenden het onwaarschijnlijk te achten, dat Albanië actief betrokken is geweest bij de rellen.

Alhoewel het niet onmogelijk is dat de buitenlandse vijanden slechts te tonele zijn gevoerd om te verhullen dat de Joegoslavische leiders, ondanks al hun schoonklinkende beloften, niet in zijn geslaagd de miserabele economische situatie in Kosovo te verbeteren, verdient deze beschuldiging toch wel nadere aandacht.

Allereerst moet dan vermeld worden, dat Albanië de laatste jaren (zeker

na de breuk met China in 1976) duidelijk heeft laten weten prijs te stellen op goede relaties met Joegoslavië en op stabiele verhoudingen in dat land. Albanese betrokkenheid bij de ongeregelde heden lijkt daarom nogal onwaarschijnlijk. In dit verband is het opmerkelijk, dat de Albanese pers voorzover bekend vooral heeft geprotesteerd tegen het hardhandig karakter van het Joegoslavische optreden in Kosovo. Alhoewel de Albanese zeker gevoelig zijn voor de Albanese sentimenten in Kosovo, lijken zij het instandhouden van goede betrekkingen met Joegoslavië momenteel toch belangrijker te vinden.

Als Albanië evenwel niet de door de Joegoslavische leiders geïncrimineerde buitenlandse vijand is, rijst de vraag, wie zij dan wel bedoeld hebben. Deze vraag kan slechts hypothetisch beantwoord worden. In dit verband moet allereerst herinnerd worden aan berichten in de Joegoslavische pers van eind maart 1980, dat circa vijftig Albanese Joegoslaven in Kosovo waren gearresteerd en spoedig berecht zouden worden, omdat zij met hun vijandelijke propaganda en onwaarheden over het Joegoslavische systeem politieke onrust teweeg hadden gebracht in Kosovo. Onder de arrestanten bevonden zich volgens de media diverse pro-Moskou activisten (zgn. Kominformisten). Deze berichten uit 1980 zijn daarom wellicht van essentieel belang, omdat nu in westerse kringen geruchten opduiken, dat het bij de recente opstand in Kosovo niet ging om een pro-Albanië beweging maar om een pro-Moskou beweging. Als deze geruchten op waarheid berusten, rijst de vraag of Moskou misschien in Kosovo, dat nergens aan het Oostblok grenst, probeert te manipuleren via Joegoslavische emigranten van Albanese afkomst. Alhoewel het nog te vroeg is om deze vraag te beantwoorden, is hier en daar al geopperd, dat onrust in Joegoslavië Moskou goed van pas zou komen om de aandacht af te leiden van de gespannen situatie in Polen. Ook wordt wel beweerd dat een eventueel Sowjetingrijpen in Polen de détente al zou schaden, dat de negatieve gevolgen van een Sowjetrussisch gestook in Joegoslavië, wel op de koop toe genomen kunnen worden. Aangezien de Albanese leiders op 6 april duidelijk lieten weten, dat zij niet alleen prijs stellen op solidariteit met de bevolking van Kosovo, maar ook op goede verhoudingen met Joegoslavië als geheel, is het <sup>niet</sup> onmogelijk dat ook zij van mening zijn dat vreemde krachten (lees : Moskou) achter de ongeregelde heden zaten.

#### Andere conflictsituaties

De pluriforme Joegoslavische samenleving wordt reeds sedert het ontstaan van de federale staat bedreigd door nationalistische tegenstellingen.

Deze animositeit is wellicht opnieuw in de hand gewerkt door een in april gehouden volkstelling, waarin - zoals gebruikelijk - de vraag naar de nationaliteit de meest delicate was.

De laatste maanden werd het steeds duidelijker dat de R.K. Kerk in ieder geval in de deelrepubliek Kroatië en Slovenië niet vrij is van nationalistische tendenzen. In Kroatië kwam dit aan de dag, toen vanuit de CP herinnerd werd aan de rol die de toenmalige aartsbisschop van Zagreb,

\*) , speelde tijdens W.O. II. Volgens R.K. geestelijken werd deze zaak alleen maar opgehaald om oude, pijnlijke wonden open te rijten. Diverse R.K. leiders in Kroatië tekenden protest aan tegen de anti-  
-campagne, waarin zij gesteund werden door de Kroatische uitzendingen van Radio Vatikan. Dit protest leidde ertoe, dat partijfunctionarissen in Kroatië niet alleen het gedrag van hartstoc  
lijk veroordeelden, maar ook de huidige aartsbisschop van Zagreb, onder vuur namen. Zij verweten niet ondubbelzinnig partij te kiezen tegen het Kroatische nationalisme, zoals dat in kringen van Kroatische emigranten leeft.

Maar ook in Slovenië baart de R.K. Kerk de partijleiding zorgen, zoals bleek bij de benoeming van een nieuwe bisschop van het diocees Maribor eind 1980. Er ontstond nogal wat deining toen niet de regiem-getrouwe , die het diocees reeds twee jaar leidde als vervanger, werd benoemd maar de als nationalistisch bekendstaande .

In de afgelopen maanden is in de Joegoslavische media uitvoerig gediscussieerd over de vraag hoe omgegaan dient te worden met opposanten, waarbij men nadrukkelijk de "contra-revolutionairen", met wie iedere discussie varzelfsprekend uit de boze is, buiten beschouwing liet, omdat die alleen maar zouden ageren in opdracht van c.q. ten behoeve van buitenlandse machten. Sommige partijleiders zijn van mening, dat oppositionele dachten eerst integraal gepubliceerd moeten worden om vervolgens met kracht

---

\* ) werd in de herfst van 1946 veroordeeld wegens collaboratie met het pro-Duitse regiem dat tijdens W.O. II de macht in Kroatië in handen had (de Ustashi's) : De R.K. Kerk was en is van mening dat hij niet collaboreerde maar dat hij in werkelijkheid werd veroordeeld vanwege zijn totale en principiële afwijzing van het communisme.

argumenten bestreden te worden. Andere partijfunctionarissen blijken bij de gedachte alleen al te gruwen. Deze discussie is van des te meer belang omdat eind 1980 zowel in Kroatië als Servië aan de autoriteiten, petitieën werden overhandigd, waarin gevraagd werd om amnestie voor politieke gevangenen. Overigens werd in Kroatië gevraagd om amnestie voor alle politieke gevangenen, terwijl dit in Servië slechts werd gedaan ten behoeve van degenen, die zich bezondigd hebben aan z.g. "verbale delicten". Opmerkelijk was, dat de petitie in Kroatië o.a. werd getekend door twee vooraanstaande R.K.prelaten.

De laatste tijd is er ook weer sprake van een hernieuwde polemiek tussen Bulgarije en Joegoslavië over de positie van Macedonië \*). De indruk bestaat, dat Joegoslavië deze polemiek dit keer bijzonder hoog opneemt. Omdat de intensiteit van de Joegoslavisch-Bulgaarse polemiek van oudsher geldt als een graadmeter voor de Joegoslavisch-Russische verhoudingen, zou uit de felle wijze waarop de Joegoslavische leiders deze polemiek de laatste tijd voeren, afgeleid kunnen worden dat zij zich ernstig zorgen maken over de Sowjetintenties inzake Joegoslavië.

Het steeds sterker wordende zelfbewustzijn van de Albanese in Joegoslavië heeft mede geleid tot een nationalistische opleving onder de Serven, Montenegrijnen<sup>en</sup> Macedoniërs, die op de een of andere wijze met de Albanese geconfronteerd worden \*\*).

#### De aankondiging van de justitiële tegenmaatregelen

Op 21 april hebben in de Servische stad Nisj de openbare aanklagers van de zes deelrepublieken en de twee autonome provincies vergaderd in aanwezigheid van de federale openbare aanklager, generaal-majoor

- \*) Alhoewel Macedonië na W.O. II als deelrepubliek in de Joegoslavisch federatie werd opgenomen, meent Bulgarije zekere historische rechten op Macedonië te kunnen doen gelden.
- \*\*\*) In Kosovo woont, naast een grote Albanese meerderheid, een Servisch minderheid en een nog kleinere groep Montenegrijnen. In de deelrepubliek Macedonië treft men een aanzienlijke Albanese minderheid aan, die door de Macedoniërs met argusogen in de gaten wordt gehouden.

en van de president van het federale hooggerechtshof, . Zowel het Joegoslavische persbureau "Tanjug" als het in Belgrado verschijnende avondblad "Politika" meldden, dat de deelnemers aan de vergadering hebben uitgesproken het noodzakelijk te vinden, dat alle vijanden van het land krachtig veroordeeld worden. gaf tijdens de vergadering aan dat degenen, die politieke overtredingen begaan, compromisloos aangepakt moeten worden, zonder op aantallen te letten of rekening te houden met eventuele commentaren vanuit het buitenland. Niet duidelijk is of hi bij dit laatste alleen dacht aan de westerse pers of ook aan reacties in het Oostblok.

Op de tijdens de vergadering besproken lijst van politieke delinquenten prijken de volgende groepen :

- nationalisten (dit zijn diegenen, die het niet eens zijn met de positie die hun bevolkingsgroep heeft binnen de Joegoslavische federatie);
- chauvinisten (hiermee lijken bedoeld te worden de voorvechters van losmaking van hun bevolkingsgroep uit de Joegoslavische federatie);
- irridentisten (dit zijn al diegenen, die hun bevolkingsgroep willen laten aansluiten bij buurlanden, waarin zij de meerderheid uitmaakt);
- vertegenwoordigers van bepaalde religieuze gemeenschappen, met name rooms-katholieken;
- anarcho-liberalen (dit zijn waarschijnlijk vooral de principiële tegenstanders van het systeem van arbeiderszelfbestuur);
- kominformisten, die niets anders heten te zijn dan de arm van buitenlandse vijanden (dus degenen, die ijveren voor het ongedaan maken van de ideologische breuk met Moskou);
- "klassevijanden in het algemeen", die - naar het heet - elke gelegenheid aangrijpen om hun instemming te betuigen met tegenstanders van het regiem, met name als het land zich bevindt in economische of politieke problemen.

Tanjug meldde voorts, dat ter vergadering besloten is dat alles, wat een inbreuk is op de grondwettelijke bepalingen, strafrechtelijk vervolgd moet worden en dat ook gesproken is over de wijze waarop de bestrijding van politieke delicten en van negatieve berichtgeving in de media aangepakt moet worden. (Pikant detail in dezen : Recentelijk heeft "Politika" geklaagd over het feit, dat er te weinig informatie over de gebeurtenis in Kosovo aan het publiek is verstrekt). De aanwezigen waren voorts van mening, dat de bestaande wetgeving hen niet voldoende armslag biedt voor

de te starten campagne. Zij spraken namelijk uit, dat enkele groepen van politieke vijanden niet in de wet worden vermeld dan wel niet op de vereiste wijze. Huns inziens mag dit in den vervolge niet meer voorkomen. In dit verband eisten zij een verscherping van de strafvervolgving en preventieve politieke actie (lees : censuur) tegen uitgeverijen en redacties, om zodoende het aantal negatieve publicaties in de media te verminderen.

Als deze campagne tegen andersdenkenden de door de genoemde justitiële autoriteiten gewenste omvang krijgt, staat Joegoslavië aan de vooravond van een ingrijpende zuivering, die mogelijk qua omvang te vergelijken val met die van 1948 (breuk Moskou-Belgrado), van 1966 (val van ) en 1971 (optreden tegen Kroatisch nationalisme). Misschien zal de campagne zich zelfs niet beperken tot Joegoslavisch grondgebied, maar ook gevolge hebben voor de emigranten-kolonies, die o.a. in bepaalde Westeuropese landen gevestigd zijn.

In de internationale pers wordt wel gesuggereerd, dat de aangekondigde campagne een gevolg is van de ongerustheid, die in de Joegoslavische top is ontstaan door de gebeurtenissen in Kosovo. Dezerzijds wordt hierbij aangetekend, dat de opsomming van de aan te pakken groepen erop duidt, dat de top klaarblijkelijk vreest, dat de rellen in Kosovo tot een stroomversnelling zullen gaan leiden in de activiteiten van andere groep nationalisten en dissidenten. Want voorzover bekend speelden bijvoorbeeld rooms-katholieken en anarcho-liberalen geen rol bij de gebeurtenissen in Kosovo.

### Tenslotte

De politieke crisis die Joegoslavië blijkbaar in de ogen van de eigen justitiële autoriteiten doormaakt, speelt zich af tegen de achtergrond van een algehele economische malaise in het land, die de crisissituatie nog verder kan verscherpen. Indien de openbare aanklagers hun voornemens in daden om gaan zetten, kan die politieke crisis waarschijnlijk alleen nog maar verder worden toegespitst. In dat geval is het niet denkbeeldig, dat de crisis uiteindelijk ook gevolgen zal hebben voor het geheel van de oost-west verhoudingen. Temeer omdat Joegoslavië in Europa een wezenlijk andere positie inneemt dan landen als Hongarije, Tsjechoslowakije en Polen die de Sowjet-Unie binnen de grenzen van het Warschaupakt tot de orde kan roepen.